

gifva, att inrättningen består vida mer än hvad gällande reglemente för dem bestämt, nämligen »nödtorftig föda och beklädnad». Den 1901 införda spisordningen föreskrifver nedanstående kost för försörjningsafdelningen.

Frukostmål: Arbetsportion. Söndag, tisdag och fredag, 340 gr. potatis och 110 gr. sill samt 4 dl. välling. Måndag, onsdag, torsdag och lördag, 110 gr. sill och 3 dl. gröna ärter samt 4 dl. välling. — Försörjningsportion. Alla dagar, 4 dl. välling. Till såväl arbets- som försörjningsportioner hör 170 gr. mjukt rågröd, hvilket för de äldsta underhållstagarne utbytes mot 65 gr. rågskorpor. — Middagsmål: För detta mål göres ingen skillnad mellan arbets- och försörjningsportioner, utan utdelas åt alla samma kost. Söndag och fredag, 85 gr. färskt oxkött, 255 gr. potatis och 7 dl. köttsoffa. Måndag, onsdag och lördag, 45 gr. salt fläsk och 8 dl. gula ärter. Tisdag, 110 gr. bräckkorf, 3 dl. gröna ärter och 7 dl. hafregrynsvälling. Torsdag, 250 gr. lungmos, 255 gr. potatis och 7 dl. hafregrynsvälling. Till hvarje middagsportion hör 170 gr. mjukt rågröd. — Aftonmål: För detta mål göres icke heller någon skillnad mellan arbetsportion och försörjningsportion, utan utdelas åt alla samma kost. Söndag, tisdag och torsdag, 5 dl. korngrynsgröt och 3 dl. mjölk. Måndag, onsdag och fredag, 5 dl. rågmjölgröt och 3 dl. sött svagdricka. Lördag 3 dl. ölost samt 1 portion rågröd.

För sjukvårdsafdelningarna är gällande samma spisordning, som följes vid Sabbatsbergs sjukhus. — Till utspisningen inom sjukvårdsafdelningen användes porslinsservis, hvilken 1903 började införas äfven på försörjningsafdelningen.

Bland de fattiga hade redan från början uppstått en viss motvilja mot inrättningen. Åtskilliga af de från försörjningshusen afmönstrade hjonen afstodo hellre från all fattighjälp än att öfvergå till Allmänna försörjningsinrättningen. Andra hade knappt inflyttat därstädes, förr än de anmälde sig till afflyttning. Sannolikt bidrog härtill den saknad, som dessa underhållstagarne erforo, att icke längre åtnjuta samma frihet som vid fattighuset. Det var nämligen föreskrifvet — en föreskrift, som gäller än i dag — att »utan särskild uppgifven anledning och sysslomannens tillstånd få hjonen icke aflägsna sig från Inrättningen. Dylikt tillstånd bör alldeles förvägras uppstudsiga, på fylleri begifna eller eljest vanartiga hjon. När tillåtelse till utgång meddelas, förses hjonet med en polett, innefattande uppgift å den tid, hjonet eger vistas utom Inrättningen». Förmodligen verkade äfven afskräckande den föreskrifna arbetskyldigheten, som träffade hvarje arbetsfört hjon. Denna arbetsförpliktelse gäller allt fortfarande och tillämpas allvarligen. »Hjonen skola ovillkorligen, i den mån deras förmåga det medgifver, inom Inrättningen med tjenligt arbete sysselsättas; egande styrelsen att åt de hjon, som ådagalagt synnerlig flit och pålitligt uppförande, efter bepröfvande, tilldela flitpenningar i kontant, tillökning i kost, rättighet att begagna egna kläder, eller annan lämplig uppmuntran». Man söker att i mån af deras förmåga och skicklighet sysselsätta de manliga hjonen med en del yrkesarbeten såsom snickeri, skrädderi, skomakeri, bleckslageri och borstbinderi samt åtskilliga utarbeten såsom trädgårdsskötsel, sågning och huggning af ved, rengöring af mattor m. m. De kvinnliga hjonen beredes sysselsättning

förnämligast med tvätt och mangling af kläder, stickning, sömnad och andra lämpliga handarbeten. De svagare hjonen användas till drefrepning, tillverkning af blanksmörjsaskar m. m. Den vinst, som inrättningen haft af betaldt arbete, uppgick 1904 till 32,939 kr. Däremot har det s. k. levereringsmagasinet, hvarmed afsågs att bereda utom inrättningen boende någon arbetsförtjänst, varit sedan 1898 stängdt i brist på arbetssökande.

För upprätthållande af allmän tukt och ordning bland underhållstagarne utfärdades 1861 och förnyades 1875 med några mindre ändringar och tillägg särskilda föreskrifter eller »Ordnings-Regler», hvilka bl. a. innehålla följande bestämmelser: »Den offentliga Gudstjensten inom Inrättningen får icke, utan giltiga skäl eller sysslomannens särskildta medgifwande, af någon försummas. Morgonbön förrättas hwarje dag inom logementerne. Aftonbön hålles gemensamt efter slutad qwällsmåltid. — Besök af männer på Qwinsafdelningen eller af qwinnor på Mansafdelningen får icke, utan för tillfället lemnad tillåtelse, ega rum. — De friska hjonen skola uppstiga hwarje morgon, då det första gången ringes, och en half timme derefter wara klädde, twättade och kammade, hafwa sängarne uppbäddade, nattkärnen tömde och väl rensköljde, samt rummen städade. När derefter åter ringes och frukosten blifwit utdelad, skall enhwar begifwa sig till den plats, der arbete för dagen blifwit honom anwisadt». — Närmare upplysningar rörande inrättningens gång finnas i en 1899 utfärdad »Dagordning», som angifver: uppstigning efter årstiderna kl. 6 eller 6,30; frukost kl. 6.30 eller 7 för arbets-hjon och en half timme senare för försörjningshjon; arbete kl. 7,30 eller 8 intill 12; middag kl. 12; arbete kl. 1,30; hvila kl. 4,30; arbete kl. 5 intill 7,30; kl. 9 natthvila.

Anmärkningsvärdt är, att inom en inrättning, som trots ett mycket begränsadt utrymme måste under många år hysa en mängd folk af olika kön och åldrar, som inom samma lokaler måste omhändertaga friska och sjuka och bland dessa ofta sinnessvaga barn eller våldsamma dårar, det lyckats vederbörande att på ett i allmänhet nöjaktigt sätt befrämja »ordning, snygghet och sedlighet». Detta torde icke ha varit en lätt uppgift, och härför lämnas talande bevis i inrättningens protokoll. Bland dessa handlingar finnas dock än viktigare upplysningar såväl af sysslomännen som af läkarne, nämligen sådana, som blotta de bristfälliga anordningarna inom inrättningen. Tjänstemännens klagomål funno återljud i styrelsens upprepade framställningar och i revisorernas ampra anmärkningar. Utan att ha tagit del af dessa handlingar¹ kan man icke fatta betydelsen af det omdaningsarbete, som under senare åren pågått inom denna inrättning, särskildt i ändamål att häfva den hälsovådliga trångboddheten, hvilken var rådande därstädes, och det omänskliga elände, som saknaden af sjukvårdslokaler för kroppssjuka

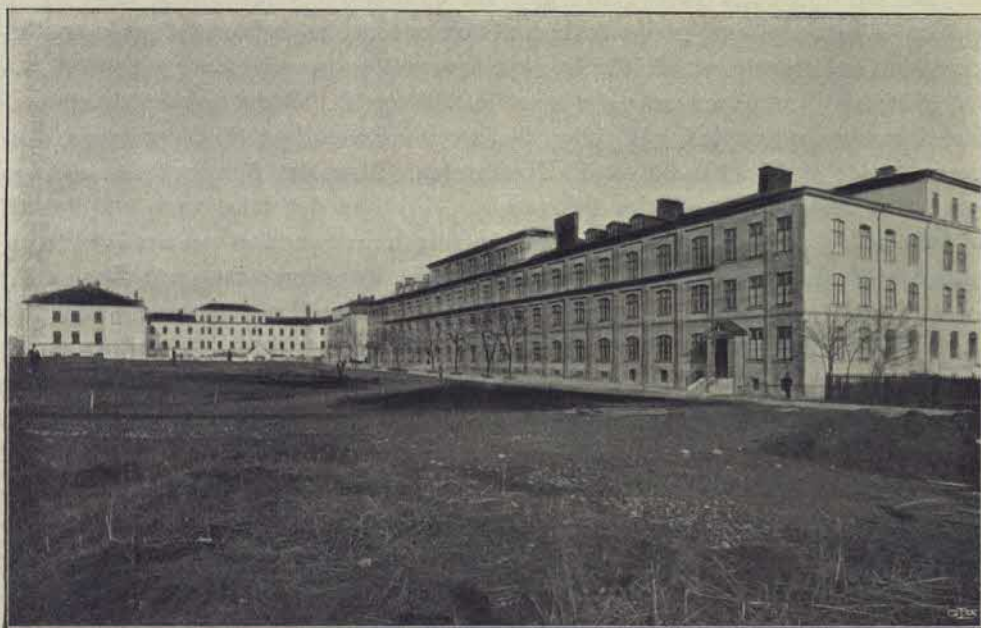
¹ Tillståndet inom inrättningen skildras, utom i revisorernas berättelser och styrelsens skrivelser, äfven i åtskilliga kommittébetänkanden och synnerligast i de af den 21 mars 1873, den 19 oktober 1890 och den 12 juni 1900.

och än mer för sinnessjuka allt för länge framkallade. Såsom exempel härpå anföres endast ett utdrag ur ifrågavarande handlingar.

I en framställning till styrelsen 1876 framhåller läkaren trångboddheten inom inrättningen samt angifver dess orsaker och följder. Under det att de sjukas antal inom inrättningen tillväxt, hade den egentliga försörjnings- och arbetsafdelningen blifvit alltmera hopträngd och logementen därstädes måst rymma ett antal underhållstagare högst betydligt större än det, för hvilket de ursprungligen varit beräknade. Arbetsflygeln hade tagits i anspråk för sinnessjuka, och arbetshjonen hade måst förläggas på vinden i försörjningshuset. »Här ligga nu rad vid rad delvis i tredubbla lager 100 personer, och ändock rymmas på samma vind ytterligare omkring 60 personer, ålderstigna och till största delen sjuke, inlogerade i vindens båda gafvelrum. — I försörjningshuset finnes i öfrigt elfva rum upptagna för sjukvården och af dessa innehålla åtta 19 sängplatser hvardera, ett 32, ett 35 och ett ända till 40 platser, eller med andra ord jemt dubbelt så många sjuka som det högsta antal friska, för hvilket rummet varit beräknadt». Efter afdrag af till andra ändamål använda rum återstod endast tio rum för de jämförelsevis friska försörjningshjonen, sex för män och fyra för qvinnor. »I hvar och ett af qvinnrummen finnes 40—41 sängplatser, i mansrummen 48—50 platser. Sålunda finnes numera på hvarje qvinnologement dubbelt så många sängar, på männens logement två och en half gånger så många sängar som det högsta antal, för hvilket rummet ursprungligen varit afsedt. — Då golfytan i rummen icke är mer än 798 qv. f., hafva redan i de sjuksalar, som äro minst belagda, eller de, som hafva endast 19 sängplatser, sängarne måst ställas för tätt intill hvarandra. Men det finnes äfven sådana rum, der ända till 40 sjuka inlogerats. Här har det icke varit möjligt att bereda golfyta ens åt alla sängarne, än mindre att mellan två bredvid hvarandra stående sängar skaffa så pass mycket utrymme, att plats finnes för en stol eller möjlighet för en person att passera mellan sängarne. Man har därför tillgripit den förtviflade åtgärden att sammanbinda fyra sängar med hvarandra till en fyrmanssäng, sålunda att tvenne sängar äro omedelbart förenade med hvarandras långsida och de två återstående ställda ofvanpå dessa. På så sätt har det verkligen lyckats att bereda plats åt 40 sjuka i ett sjukrum, som efter vanliga beräkningar bort på sin höjd innehålla 8—10. I en del af logementen är antalet sängplatser ännu större. Här har icke en gång sängar i två våningar varit tillräckliga utan en del af sängarna har måst konstrueras ännu mer i höjden, så att hvarje säng består af sex intimt med hvarandra sammanfästade sängar, två stående på golfvet med långsidan intill hvarandra, två ofvanpå dessa och slutligen än ytterligare två ofvanpå dessa. Och likvisst är en sådan säng endast 3 alnar och 1 kvarter hög, och de, som ligga i de nedre våningarne af sängen, kunna icke ens sitta upprätt i densamma». — Slutligen påminner läkaren om, att öfverbefolkade försörjningshus, kaserner, fångelser o. d. hafva i alla tider spelat en fruktansvärd rol i epidemiernas historia och utgöra, där de finnas, en ständig fara icke blott för de där inbysta utan för samhället i sin helhet. Ett sjukhus kom 1878 till stånd. Men redan 1880 förklarar styrelsen, »att

sjukhusbyggnaden icke ens var färdig, då omständigheter inträffade, som gjorde ytterligare utvidgning behöflig». Antalet underhållstagare, som oupphörligen remitterades till inrättningen, hade till den grad ökats och logementen så strängt tagits i anspråk, »att betänkliga olägenheter härigenom uppstått». Försörjningshuset, afsedt för 600 hjon, hade måst härbergera ända till 860 hjon. »Klok förtänksamhet om hjonens hälsa med Inrättningens deraf beroende egna fördelar fordra därför, att till undvikande af de olägenheter och vådor, som äro förbundna med öfverbefolkningen inom Inrättningen, större utrymme för hjonens inhopande beredes». — Styrelsens förnyade framställningar »om de sinnesrubbades förflyttning från Inrättningen hade icke ledt till det önskade målet». Härom säger nu styrelsen: »Dårarnas sammanblandning med de öfriga hjonerna utan vidare tillsyn än som för friska hjon i allmänhet erfordras, utgör såväl för hjonerna som för Inrättningen i dess helhet en ständigt hotande fara, då de oberäkneliga nyckerna hos dårarna ej alltid kunna af den fåtaliga bevakningen iakttagas eller utbrotten deraf afvärjas eller hejdas».

I dessa handlingar läser man många andra skildringar om beklagliga missförhållanden, men man finner äfven mångfaldiga bevis på vederbörandes ansträngningar att råda bot åtminstone för de svåraste.

Allmänna försörjningsinrättningens afdelningar för kroppssjuka och för sinnessjuka.

För underhållstagarne uppfördes nya byggnader, i hvilka 1878 öppnades ett sjukhus, som efter utvidgningar 1898 och 1903 numera rymmer 550 sjuksängar, vidare anordnades 1882 en särskild ålderdomsafdelling för 136 kvinnliga åldringar och 1896 uppläts en dårasyl, som efter påbyggnad 1904 kan till vård mottaga öfver 300 olyckliga.

De våldsamt sinnessjuka sprida icke såsom förr oro och skräck bland

de öfriga underhållstagarne. De svårare kroppssjuka åtnjuta tillsyn och skötsel i ett väl inredt sjukhus. Denna sjukvård, som intill 1878 sköttes af 1 läkare, bestrides sedan 1904 af 4 läkare jämte ett stort antal sjukvårdsbiträden. Till sådana biträden hade man i början trott sig kunna använda pålitligare underhållstagare. Men det dröjde icke länge, förr än erfarenheten visade, hvilka beklagliga följder en dylik åtgärd kunde medföra. För sjukskötseln erhöll inrättningen redan 1864 två och efter hand flera diakonissor¹, hvilka därmed började lämna stadens fattigvård hjälpen af sitt hängifna och offervilliga arbete. Sjukvårdspersonalen rekryteras i öfrigt äfven med andra kvinnliga och manliga biträden.

Sålunda blefvo åtminstone de förnämsta kraf på en rationell vård af de sjuka tillgodosedd, men därmed afhjälptes icke trångboddheten inom inrättningen. I afvaktan på den nya arbetsinrättningens uppförande, hvarefter en bebådad omorganisation af de båda inrättningarna borde företagas, förflyttades stora grupper af underhållstagare till hyrda lokaler utom inrättningen, de s. k. filialerna, där 1904 härbergerades 544 underhållstagare.

Förutom redan anförda byggnadsföretag kunde, om så behöfdes, en mångfald andra förändringar omnämnas, hvilka samfällt bidragit att gifva inrättningen prägel af hvad den skall vara — en barmhärtighetsanstalt.

Allmänna försörjningsinrättningens hufvudbyggnader.

Den i föregående skildring införda planen af Försörjningsinrättningen betygar, hvilka omfattande och dyrbara förändringar denna inrättning undergått bl. a. genom på- eller tillbyggnader. De 1860 uppförda husen försvinna, så att säga, bland de många nya byggnaderna, som under åren uppstått

¹ En allmän öfversikt af diakonissanstaltens välsignelserika verksamhet finnes i Minnesskrift till Svenska Diakonissanstaltens femtiårsjubileum af Ernst Lönegren. Sthlm 1901.

omkring dem och inrymma kyrkosal och arbetssalar, kökslokaler och matsalar, verkstäder och förrådsrum, maskinhus och badlokaler, bageri och tvätthus, kontorslokaler och bostadslägenheter m. m. Byggnaderna omgivas af en 1903 omlagd och utvidgad parkanläggning, hvilken skänker trefnad och lugn åt såväl friska som sjuka.

Det högsta antalet underhållstagare, som 1904 samtidigt hystes inom inrättningen och dess filialer, uppgick till 2,178 personer.

Ett oblidt öde hade länge hvilat öfver Allmänna försörjningsinrättningen. I stället för att vara en för tillfälligt behöfvande afsedd barmhärtighetsanstalt hade den blifvit en upptagningsanstalt för nödställda i allmänhet och ibland dem ett icke ringa antal minderåriga.

Trots de varnande exempel från gångna tider, då barn inhystes bland en mängd mer eller mindre fördärfvade människor i de fallfärdiga byggnaderna vid Johannes kyrka eller långt senare i det eländiga försörjningshuset vid Träsktorget, sändes nu åter minderåriga till vård och uppfostran inom en inrättning, där allt saknades för en dylik uppgift. Detta olyckliga tillvägagående var icke en nödfallsåtgärd, som tillfälligtvis anlätades, ty den fortsattes oafbrutet från 1863 intill slutet af 1880-talet och icke blott vid Försörjningsinrättningen utan äfven, ehuru i något mindre skala, vid Arbetsinrättningen. Det var år, då förstnämnda inrättning allena nödgades omhändertaga 30 à 40 gossar och flickor. För dessa ansåg man slutligen behöfligt, att inom inrättningen upplåta en särskild skolsal och anskaffa ett större antal skolpulpeter. Men undervisningen förblef öfverlämnad åt ett läskunnigt hjon under ledning af den vid inrättningen anställde prästmannen.

Dessa bedröfliga förhållanden undgingo icke revisorerna, som ifrigt understödde styrelsen i sina varningar för en dylik barnavård. Härom yttra exempelvis 1881 års revisorer:¹ »Det torde lätt inses, hurusom ett sådant de unges sammanblandande och likställande med en mängd äldre, till största anparten i brott och osedlighet af hvarjehanda art tyvärr alltför erfarne individer, icke skall kunna annat än synnerligen inverka på de förres ännu jämförelsevis ofördärfvade, men för intryck af alla slag mottagliga sinnen. Att ett dylikt förhållande icke desto mindre fått år från år fortgå, lärar väl icke kunna tillskrifvas annat än den omständigheten, att stadens båda uppfostringsanstalter sakna tillräckligt utrymme, ty till dessa anstalter hade väl i annat fall i fråga varande vanvårdade barn bort öfverlemnas».

Först 1889 försökte man på allvar att afhjälpa dessa missförhållanden. Fattigvårdsnämnden vidtog då en åtgärd, som den likaväl 25 år förut kunnat anlita till skydd för de värnlösa. Den beslöt, att alla inom Arbets- och Försörjningsinrättningarna upptagna minderåriga skulle genast utackorderas i landsorten. Därjämte förständigades fattigvårdsstyrelserna, att icke vidare remittera barn till dessa inrättningar.

¹ Berättelse af revisorerne för granskning af Stockholms stads fattigvårds räkenskaper och förvaltning år 1881, afgifven den 16 dec. 1882.

Med rätta framhöllo revisorerna såsom skäl, hvarför barn remitterats till inrättningar för vuxna, att fattigvården saknade erforderliga anstalter, hvarest dessa kunde omhändertagas. Den enda inrättning, som härför stod till fattigvårdsnämndens förfogande, var »Stockholms Stads Uppfostrings-Inrättning för vanvårdade barn», men denna kunde 1864 blott mottaga 75 barn och endast gossar. I öfrigt gaf inrättningen anledning till ständigt klander, ehuru det icke kan förnekas, att nämnden tid efter annan företog berättliga förändringar inom densamma. I afsikt att gifva inrättningen nödig stadga utfärdades 1864 särskilda »Föreskrifter»,¹ som fastställde, att »Stockholms Stads Uppfostrings-Inrättning för värnlösa barn», såsom den då kallades, skulle »emottaga till vård och uppfostran gossar mellan 8 och 14 år till det antal Fattigvårds-Nämnden bestämmer». Senare förändrades åldern för gossarnas intagning till mellan 6 och 15 år, och efter hand ökades antalet barn till 90. Därjämte, för att tillgodose behovet af utrymme, utfördes betydande inredningsarbeten inom den gamla egendomen. Den för inrättningen förnämsta förändringen var dock, att den 1871 frigjordes från det samband, hvaruti den stått till Arbetsinrättningen.² Anstalten erhöi en särskild styrelse och benämndes därefter »Stockholms Stads Uppfostringsanstalt för värnlösa gossar». Under den nya ledningen vidtogos åtskilliga förbättringar i barnens uppfostran. Skolundervisningen ordnades 1873 efter den för folkskolan antagna kursindelningen. Yrkesundervisningen utsträcktes till trä- och metallarbeten. Men de hufvudfel, som fortfarande vidlådo anstalten, nämligen en skadlig sammanföring af vanartade och värnlösa barn, ett olämpligt och störande läge inom en tätt bebyggd stadsdel, otillfredsställande lokaler inom dåliga och osunda byggnader, kunde icke afhjälpas genom partiella förändringar. Dessutom saknades möjlighet, att inom denna egendom bereda utrymme för, hvad fattigvården ovillkorligen behöfde, en större uppfostringsanstalt för flickor.

En hjälp för omhändertagande af värnlösa flickor hade likväl fattigvårdsnämnden erhållit 1869 af en ädel men okänd gifvare, som för ändamålet öfverlät till staden en egendom vid Barnängstvärgatan på Söder. Där öppnades den 1 april 1870, under diakonissanstaltens ledning och ansvar, »Stockholms Stads Vårdanstalt för fattiga, värnlösa flickor».³ Enligt det för inrättning-

¹ För stadens uppfostringsanstalter för gossar har fattigvårdsnämnden fastställt följande: Föreskrifter, angående förvaltningen af Stockholms Stads Uppfostrings-Inrättning för värnlösa barn. Stockholm den 20 Juni 1864.

Reglemente för Stockholms Stads Uppfostrings-Anstalter. Af Fattigvårds-Nämnden gilladt och fastställt den 20 April 1874.

Reglemente för Uppfostringsanstalten vid Skrubba. Af Fattigvårdsnämnden gilladt och fastställt den 13 Juli 1896.

² Arbetsinrättningens protokoll för 1852—1870 innehålla äfven ärenden angående uppfostringsinrättningen.

³ För stadens uppfostringsanstalter för flickor har fattigvårdsnämnden fastställt följande: Reglemente för Stockholms Stads vårdanstalt för fattiga, värnlösa flickor. Af Fattigvårds-Nämnden gilladt och fastställt den 20 December 1869.

Reglemente för Stockholms Stads Uppfostrings-Anstalter. Af Fattigvårds-Nämnden gilladt och fastställt den 20 April 1874.

gen utfärdade reglementet hade den till ändamål »att upptaga, vårda och uppfostra fattiga, värnlösa flickor, tillhörande Stockholms kommun». Anstalten var afsedd att mottaga 25 flickor. Detta antal barn ökades 1875 till 50, sedan betydliga byggnadsarbeten beredt utrymme åt flera skyddslingar.¹ Den lilla anstalten är än i dag inrymd i den donerade egendomen på Söder, där den, tack vare sitt undangömda och fridfulla läge, får ostördt verka i sitt välsignelserika syfte.

Stockholms stads uppfostringsanstalt för flickor.

Efter fem års uppoffrande arbete lämnade diakonissanstalten 1875 inrättningen, som då med den förändrade benämningen »Stockholms Stads Uppfostringsanstalt för flickor» anförtröddes åt den styrelse, hvilken några år förut hade öfvertagit ledningen af stadens uppfostringsanstalt för gossar. Men 1896, då denna senare inrättning flyttades till Skrubba, erhöll uppfostringsanstalten för flickor åter en särskild styrelse.

Så länge bägge inrättningarna lågo i staden och, så att säga, vid sidan af hvarandra, fanns det nog goda skäl att ställa dem under en gemensam styrelse och för dem utfärda gemensamma föreskrifter. I det 1874 fastställda reglementet bestämdes, att för ledningen af båda anstalterna skulle nämnden årligen utse en styrelse, bestående af sju ledamöter. Denna styrelse ägde bl. a. att antaga vid anstalten för gossar en föreståndare och vid den för flickor en föreståndarinna. Dessas hufvudsakliga åligganden voro: »att vaka

¹ Kommitterades förslag angående organisationen af uppfostringsanstalten för flickor, afgifvet den 10 nov. 1873.

öfver ordning och sedlighet, besörja barnens christliga uppfostran och deras undervisning, hafva ledningen af deras arbeten, handhafva den inre ekonomiska förvaltningen, föranstalta, där sådant lämpligen kan ske, att barnen vardas, företrädesvis å landsbygden, uttingade, äfvensom draga försorg där-om, att barnen vid lämplig ålder vardas anställda i tjenst eller yrke, allt i öfverensstämmelse med närmare föreskrifter, styrelsen genom utfärdad instruktion eller eljest meddelar». Vid anstalten skulle dessutom anställas »lärare för barnens undervisande i folkskolans läroämnen och i handslöj-der, biträden yid barnens vårdande, redogörare och protokollsförare samt i öfrigt nödig betjening».

Gemensamma för båda uppfostringsanstalterna voro äfven de flesta af styrelsens föreskrifter. Tidsindelningen inom inrättningarna angifves i en 1877 fastställd

Normal arbetsordning.

	8,30 alla dagar	9—10	10—11 alla hvar- dagar	11,15—12	12—1	2,30—5 alla hvar- dagar	6—7 alla hvar- dagar
Söndag.							
Måndag.		Bibl. hist.		Räkn.	Välskr.		
Tisdag.	Bön- och bibel- läsning.	Katekes.	Moders- målet.	Geogr.	Räkn. Gymn.	Slöjd.	Läs- öfver- läsning.
Onsdag.		Naturk.		Sv. hist.	Teckn. Sång		
Torsdag.		Bibl. hist.		Räkn.	Välskr.		
Fredag.		Katekes.		Geogr.	Räkn. Gymn.		
Lördag.		Naturk.		Sv. hist.	Teckn. Sång		

Enligt ytterligare anvisningar af styrelsen borde barnen indelas efter olika kunskapsmått i en lägre och en högre afdelning, hvardera med två eller tre läxlag eller klasser. Vidare skulle i den lägsta afdelningen undervisningen i geografi, historia och naturkunnighet behandlas såsom åskåd-ningsöfningar samt omfatta 3 à 4 timmar i veckan. — Inom både goss- och flickskolan meddelades undervisning i slöjd, »skolande den inom den förra företrädesvis afse förvärfvandets af händighet i att bruka de vanligast förekommande verktyg, särdeles snickarverktyg, och inom den senare stick-ning, sömnad, väfnad och öfriga i ett tarfligt hushåll förekommande sysslor». — Innan ett barn fick lämna skolan borde det åtminstone »kunna Luthers lilla katekes, läsa väl innantill, känna de fyra räknesätten i hela tal inom mindre talområden, samt skriva en läslig handstil och rediga siffror». — I såväl gosskolan som flickskolan började vårterminen den 1 januari och slutade den 15 juni; höstterminen började den 15 augusti och slutade den 15 december.

Dylika och andra förbättringar företog styrelsen inom uppfostringsanstalterna. Men, det oaktadt, var det endast anstalten vid Barnängstvärgatan, som tillvann sig förtroende och erkännande. Inrättningen vid Tjärhofsga-tan var en gång utdömd och kunde icke räddas. Klagomålen mot densam-

ma ville aldrig tystna. I 1884 års revisionsberättelse¹ läses: »År efter år hafva befogade anmärkningar anförts mot ifrågavarande uppfostringsanstalt utan att ännu någon ändring skett, och år efter år har samhället lifnärt värnlösa gossar, hvilka det sedan vid lagstadgad ålder släppt ut i världen, särdeles försvarslöse mot lifvets frestelser; och häruti ligger förklaringsgrunden, hvarför man återfinner så många af dessa alumner i stadens straffanstalter och i ledet bland samhällets fiender». Det erfordrades likväl ännu både mycket arbete och många öfverläggningar förr än denna fråga skulle erhålla sin lösning.² Åtskilliga förslag till en förändrad organisation af Uppfostringsanstalten för gossar framkommo, utan att vinna vederbörlig anslutning. Å ena sidan vidhöll man den åsikten, att inrättningen borde kvarblifva i staden, antingen orubbad vid Tjärhofsgatan eller möjligen flyttad till Stadshagen, Blecktornet eller annan stadens egendom. Å andra sidan förfäktades den meningen, att inrättningen måtte förläggas utom staden, men än var tal om Riddersvik eller Kyrkhamn, än om Viksberg eller annan egendom. Sedan ärendet under en följd af år, 1875—1893, behandlats af alla vederbörande, utsågs slutligen en kommitté bland ledamöter i stadsfullmäktiges beredningsutskott. Kommitténs förslag att förlägga anstalten till Skrubba egendom och att samtidigt omorganisera densamma vann 1895 stadsfullmäktiges godkännande. Den 1 november 1896 stängdes den gamla inrättningen vid Tjärhofsgatan.³ Af 70 därvarande gossar öfverflyttades 15 till den nya anstalten och öfriga öfverlämnades till fosterhem.

Sålunda erhöll fattigvårdsnämnden en ändamålsenlig uppfostringsanstalt för »i mindre grad vanartade gossar». Enligt det för anstalten utfärdade reglementet utgöres styrelsen af tre ledamöter och tre suppleanter, som årligen utses af nämnden. Styrelsen har till sitt biträde en föreståndare, hvilken bl. a. åligger: »att utöfva högsta uppsigten på platsen öfver gossarnes uppfostran och undervisning samt sjelf deri deltaga, att handhafva förvaltningen af landegendomen och af anstaltens ekonomiska angelägenheter, samt att draga försorg derom, att gossarne, när med hänsyn till deras uppförande och utbildning så pröfvas lämpligt, varda anställda i tjänst eller yrke».

Egendomen Skrubba är belägen en mil från hufvudstaden i en vacker och skogbevuxen trakt vid sjön Drefviken. Anstalten kan mottaga 60 gossar. Barnens tid fördelas mellan arbeten i skolan och i verkstäderna eller trädgården och jordbruket. Fristunderna egnas åt gemensamma lekar och

¹ Berättelse af revisorerne för granskning af Stockholms stads fattigvårds räkenskaper och förvaltning år 1884, afgifven den 7 dec. 1885.

² Förslag till omorganisation af stadens uppfostringsanstalt för gossar återfinnas bl. a. i följande handlingar: Kommitterades utlåtande angående en förändrad organisation af stadens uppfostringsanstalt för gossar, afgifvet den 11 nov. 1884, Kommitterades förslag om inköp af Skrubba och upprättande därstädes af en uppfostringsanstalt för gossar, afgifvet den 26 febr. 1894 och Kommitterades förslag om ordnandet af uppfostringsanstalten vid Skrubba, afgifvet den 19 mars 1896, jämte förslag till reglemente.

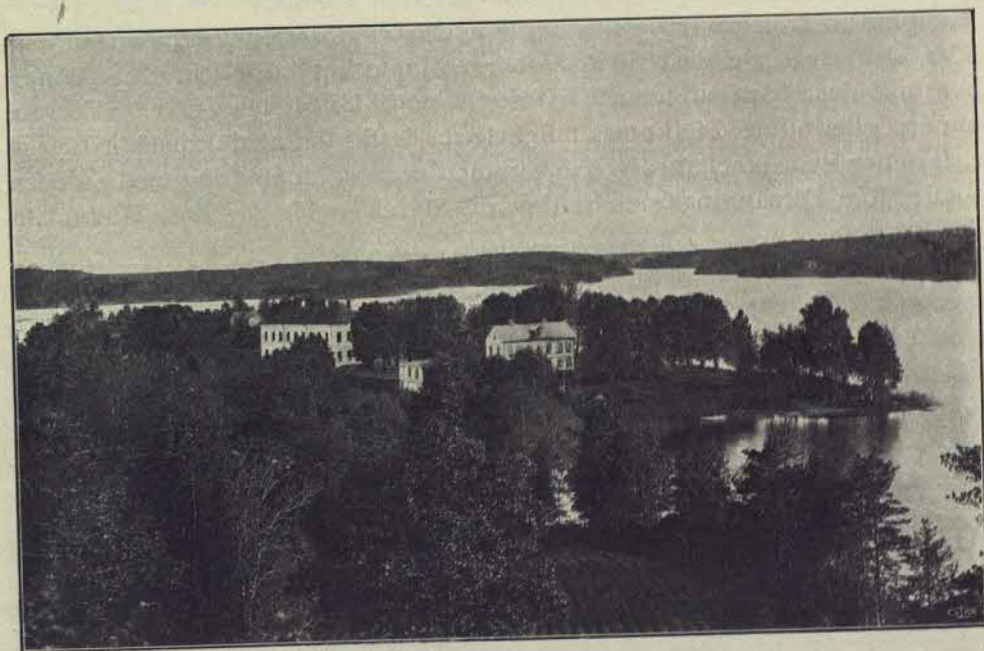
³ Handlingar tillhörande Stockholms stads uppfostringsanstalter, bl. a. protokollen 1871—1899, förvaras i stadens arkiv.

idrottsöfningar eller musikaliska och andra bildande förströelser. Af styrelsen är fastställd följande

Dagordning.

Kl. 6.	Uppstigning.	Kl. 1,30-4,30.	Arbete, hvare ingår:
> 7.	Gymnastik.	> 3-6,30.	Skolundervisning för
> 7,30.	Frukostmål.		den andra afdelningen.
> 7,45.	Morgonbön.	> 4,30-5.	Mellanmål och rast.
> 8-12,30.	Arbete, hvare ingår:	> 5-6,30.	Arbete.
> 9-12,30.	Skolundervisning för	> 6,30-7.	Rast.
	den ena afdelningen.	> 7.	Aftonmål.
> 12,30-1,30.	Middagsmål och rast.	> 7,30.	Aftonbön, hvarefter natthvila.

Denna dagordning följes under större delen af året. För sommaren göres i densamma åtskilliga förändringar, bl. a. beredes gossarne före midnatten tillfälle till badning äfvenså någon fristund efter aftonmåltiden. Läsningen i skolan afbrytes en tid under högsommaren och särskildt då arbetet utom hus brådskar. I regeln avslutas skolundervisningen för barnen vid deras konfirmation.

Stockholms stads uppfostringsanstalt vid Skrubba.

Vid 1904 års slut vistades i anstalten 55 gossar.

Flertalet af de barn, som voro i behof af vård, kunde naturligtvis icke omhändertagas i de två ofvannämnda uppfostringsanstalterna. Ett icke ringa antal minderåriga öfverlämnades mot ersättning till fosterföräldrar i

staden eller på landet. Detta skedde efter pröfning af en 1853 af stadsnämnden organiserad delegation, kallad »Delegerade för beviljande af barnavård», för hvilken fattigvårdsnämnden 1866 och åter 1871 utfärdade nödiga föreskrifter.¹ Enligt dessa skulle turvis, såsom förr, två delegerade sammanträda hvarje onsdag eller, om helgdag då inträffade, nästföljande söckendag kl. 5 e. m. för att »i alla Stockholms kommun rörande frågor om barnavård och uppfostringshjälp besluta». De ägde att till intagning å Allmänna barnhuset remittera Stockholms stads fattigvårdssamhälle tillhörande barn under 6 års ålder mot den af Barnhuset bestämda inlösningsafgiften²; att för inlösen å Barnhuset af ogifta och mindre bemedlade mödrars barn bevilja erforderligt fyllnadsbelopp i den af modern erbjudna inlösningsafgiften; att genom Barnhusets förmedling föranstalta om utackordering å landsbygden af barn öfver 6 års ålder; att förordna om vårdande, genom fattigvårdsstyrelsernas försorg, af de barn, för hvilka annan utväg ansågs icke kunna eller böra beredas.

Såsom allmän grund för bestämmande af barnavårds understöd skulle tjäna, enligt 1864 års föreskrifter, följande beräkning: för barn under 1 år beviljades 6 r:dr rmt i månaden, för barn mellan 1 och 2 år 4 r:dr, för barn mellan 2 och 3 år 3 r:dr och för barn mellan 3 och 14 år 2 r:dr. — Understödsbeloppen uppgifvas i 1871 års reglemente till samma storlek som 1864 men med den förändringen, att den fjärde gruppen omfattar barn intill 15 år.

Den kontroll öfver de utackorderade barnen, som delegerade skulle utföra, sträckte sig endast till fosterbarnen inom hufvudstaden. Om närmare kontroll öfver barn utlämnade i fosterhem på landet talas icke. »En gång om året eller oftare, i fall omständigheterna dertill föranleda, anställa Delegerade, efter dem emellan öfverenskommen ordning, mönstring med de barn, som genom Församlingarnas Fattigvårds-Styrelser försorg inom Hufvudstaden vårdas».

Redan 1866 märktes, att delegationens arbetssätt var behäftadt med sådana brister, att, för att i någon mån motverka dessa, nämnden, i öfverensstämmelse med kommitterades förslag,³ bemyndigade delegerade att till sitt biträde antaga en kanslist, hvilken skulle »genom besök i de hjälp-sökandes hem och anställande af noggranna efterforskningar söka, så vidt ske kan, införskaffa och meddela Delegerade sådana tillförlitliga upplysningar, hvaraf de i hvarje särskildt fall finna sig vara i behof». Därmed var emellertid endast en mycket liten förbättring i utackorderingsväsendet

¹ Föreskrifter till efter rättelse för Fattigvårds-Nämndens Delegerade för Barnavård, utfärdade den 20 Juni 1864. — Instruktion för Fattigvårds-Nämndens Delegerade för Barnavård. Af Fattigvårds-Nämnden gillad och fastställd den 4 November 1871.

² På grund af en 1861 af K. Maj:t bifallen ändring i Barnhusets reglemente, som afsåg, »att det måtte vara Stockholms Stads fattigvårdsstyrelse tillåtet, att så vidt Barnhusets tillgångar och utrymme det medgäfvde, mot nedsatt och för hvarje år af Direktionen för bestämd summa å Barnhuset inlösa barn under 6 års ålder tillhörande Stockholms fattigvårdssamhälle», bestämdes inlösningsafgiften under 1861 till 100 r:dr rmt, 1865 till 150 r:dr, 1870 till 200 r:dr, 1873 till 250 r:dr, 1899 till 300 kr. och 1904 till samma belopp utom för barn under ett år, för hvilka skulle erläggas 400 kr.

³ Kommitterades utlåtande angående förändrade bestämmelser för handläggning af frågor rörande barnavård och uppfostringshjälp, afgifvet den 26 juni 1866.

åstadkommen. Utackorderingen kunde icke sättas i system så länge fattigvårdsstyrelser och andra styrelser ägde själfva anskaffa fosterhem åt barnen. Den kunde icke framgångsrikt bedrifvas, så länge nöjaktig kontroll öfver fosterhemmen såväl i staden som på landet icke utöfvades.

För erhållande af behöfliga upplysningar om fosterhemmen på landet anlätades prästmän eller andra trovärdiga personer inom utackorderingsområdet, hvarjämte 1875 aftal träffades med Barnhusets reseombud att under sina inspektioner i landsorten jämväl ägna tillsyn åt fattigvårdens fosterbarn. Detta uppdrag förorsakade reseombuden stundom stora svårigheter, enär de icke sällan saknade »fullständiga uppgifter om till fosterföräldrar aflämnade barn», hvarför också åtminstone till en början ett mycket litet antal fosterbarn årligen besöktes. Sedermera, då antalet af de i staden utackorderade barnen alltjämt växte, fann man det nödigt att skärpa kontrollen äfven öfver dessa fosterbarn, i hvilket syfte diakonissor anställdes 1890 inom Adolf Fredrik, Katarina, Klara och Storkyrkan samt efter hand likaledes inom andra församlingar.

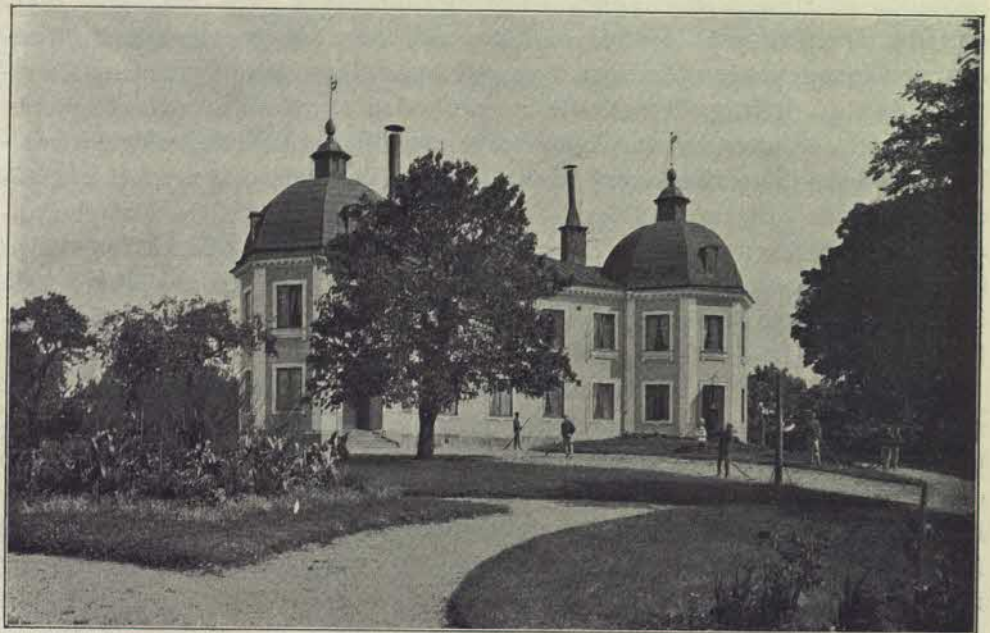
För befordran af ett rationellt utackorderingsväsende var det äfven af största betydelse, att mindre anstalter upprättades, där de värnlösa mottogos till vård och uppfostran, innan de öfversändes till fosterhem eller där de, ifall deras hälsotillstånd eller karaktärsanlag eller andra omständigheter fordrade, fingo kvarstanna och erhålla nödig vård.¹ I ett förhyrdt hus vid Rådmansgatan öppnades den 1 oktober 1882 en dylik anstalt, afsedd för 30 flickor och benämnd »Stockholms Barnhem N:o 1».

Stockholms barnhem n:o 1 för flickor.

¹ Utlåtande jämte förslag af kommitterade angående en förbättrad barnavård i hufvudstaden, afgifvet den 12 maj 1882.

Numreringen af barnhemmet angifver fattigvårdsnämndens afsikt att upprätta flera dylika anstalter. — Ett andra hem, afsedt för 30 gossar och benämndt »Stockholms Barnhem N:o 2», öppnades den 1 oktober 1885 i ett af stadens hus vid Luntmakaregatan, från hvilken den dock snart flyttades till den vackra egendomen Stora Blecktornet på Söder.

Stockholms barnhem n:o 2 för gossar.

Barnhemmens organisation och uppgift angifvas i ett af nämnden 1882 fastställt reglemente,¹ där det säges: »Barnhemmen hafva till ändamål att upptaga, vårda och uppfostra fattiga föräldralösa eller, därest nöden så fordrar, eljest värnlösa barn, om hvilka enligt gällande lag angående fattigvården det åligger Stockholms kommun att taga vård». Hemmen ställdes under en gemensam styrelse, som bestod af tre ledamöter och hvilken ägde att antaga för hvarje hem ett biträde för räkenskapsföring, en föreståndarinna och en kvinnlig tjänare. I öfrigt ordnades hemmen såsom vanliga uppfostringsanstalter, dock med den bestämda föreskriften, att barnen skulle åtnjuta undervisning i församlingens folkskola.

Efter en 1891 företagen organisation af utackorderingsväsendet, ansågos dylika barnhem mindre behöfliga, hvarför en indragning af dessa anstalter förbereddes. Sedan de omhändertagna gossarna blifvit utackorderade, afträddes den 1 juli 1897 lokalerna i Stora Blecktornet till öfverstyrelsen för stadens folkskolor, som anordnade dem till »ett s. k. skolkarehem eller en anstalt, hvarest sådana barn, som af lättja, liknöjdhet eller andra orsaker undandraga sig att regelbundet bevista folkskolan, kunna utan tidsutdrägt mottagas för att medelst lämplig behandling återföras till sin plikt

¹ Reglemente för Barnhemmen i Stockholm, fastställt af nämnden den 16 okt. 1882. I fattigvårdsnämndens protokoll för samma dag.

och äfven hindras att genom sitt dåliga exempel skadligt inverka på sina ordentliga och välartade kamrater».

Däremot fullföljde barnhemmet vid Rådmansgatan sin uppgift intill den 1 oktober 1902, då det slutligen upplöstes och lämnade plats för »Stockholms stads barnhärberge», hvilket har till ändamål »att bereda tillfällig vård åt yngre barn, som af Fattigvårdsnämnden omhändertagits». Tiden för ett barns vistelse å härberget skall i allmänhet icke vara längre än tre månader.¹

Hvad som framför allt bidrog att förbättra vården om fosterbarnen var upprättandet af en s. k. utackorderingsbyrå. Man insåg alltmer hur olämpligt det var att låta ett flertal styrelser själfva sörja för de värnlöses öfverlämnande till fosterhem, ofta nog utan någon närmare kännedom hvarken om barnen eller fosterföräldrarna. Helt naturligt borde härtill lämpa sig bättre en af nämnden utsedd delegation, som hade sig anförtrodd hela utackorderingsväsendet.

Ett lyckligt försök till upprättande af en dylik utackorderingsbyrå gjordes 1891 på förslag af särskilda kommitterade, som hade fått i uppdrag »att utreda om och i hvad mån åtgärder kunde vidtagas för beredande af en mera verksam och omfattande inspektion öfver de genom fattigvårdens försorg utackorderade barnen».² Bland annat hade de hemställt, att åt en utackorderingsbyrå lämnades i uppdrag att ombesörja »all utackordering af barn, så till landsbygden som i hufvudstaden». I förening med byrån skulle inrättas ett barnhem, där de värnlösa kunde vårdas till dess de mottogos i lämpliga fosterhem. Barnen borde remitteras till byrån utslutande af delegerade för barnavård³ och i allmänhet vid en ålder mellan 6 och 15 år. Efter 1898 års omorganisation af fattigvården upphörde dessa särskilda delegerades uppdrag, hvilket öfverflyttades på delegerade för beviljande af fattigvård.

I en obetydlig lägenhet, vid sidan af fattigvårdsnämndens öfriga lokaler, började »Stockholms stads Fattigvårdsnämnds Utackorderingsbyrå» sin verksamhet den 1 juni 1891. Enligt den fastställda instruktionen⁴ hade byrån till ändamål: »att anskaffa platser, företrädesvis i landsorten, åt minderåriga barn, som för allmänna fattigvårdens i Stockholm räkning skola

¹ Reglemente för Stockholms stads barnhärberge, af Fattigvårdsnämnden fastställt den 7 Mars 1904.

² Utredningar angående utackorderingsväsendet återfinnas i följande handlingar: Kommitterades utlåtande angående åtgärder för mera verksam och omfattande inspektion öfver de genom fattigvårdens försorg i landsorten utackorderade barnen, afgifvet den 16 maj 1890, och Utlåtande af särskilda kommitterade angående utackorderings- och inspektionsväsendet i fråga om värnlösa barn, afgifvet i sept. 1901.

³ Protokoll och öfriga handlingar tillhörande desse delegerade för barnavård saknas.

⁴ Instruktion för Stockholms stads Fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå af Nämnden fastställd den 19 december 1892. — Den nu gällande är: Instruktion för Styrelsen för Stockholms stads fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå och barnhem, af Nämnden fastställd den 10 januari 1902.

utackorderas; att åt en hvar, som sådant åstundar, lämna anvisning å personer, lämpliga att barn till vård och uppfostran emottaga; samt att, i den mån sådant kan ske, utöfva noggrann tillsyn däröfver att alla de barn, som genom byråns försorg äro utackorderade, erhålla god vård och uppfostran». — Byråns ledning anförtroddes åt en styrelse, bestående af tre ledamöter med två suppleanter. — På föreståndaren för byrån hvilade det hufvudsakliga arbetet. Han ålades »att enligt af styrelsen meddelade föreskrifter ombesörja utackorderingen af barnen och med fosterföräldrarna träffa erforderliga öfverenskommelser och aftal; att upprätta och föra den hos styrelsen befintliga liggare och den vid barnhemmet föreskrifna rulla öfver barnen, samt meddela utdrag ur dessa handlingar; att föra fullständiga räkenskaper för Utackorderingsbyrån och dess barnhem; samt att vid styrelsens sammanträden föra protokoll, äfvensom uppsätta och kontrasignera utgående skrivelser». Det tillkom honom äfven att jämte Barnhusets reseinspektörer hålla tillsyn öfver fosterbarnen och fosterhemmen såväl i staden som i landsorten.

I syfte att tillförsäkra barnen goda fosterhem beslöt styrelsen, att vid förekommande utackordering städse skulle företes särskildt af vederbörande prästerskap eller annan trovärdig person utfärdadt intyg angående fosterföräldrarnes lämplighet att till vård och uppfostran mottaga barn. Frågeformulären för de ifrågasatta upplysningarna omfattade följande uppgifter: Namn och adress. — Näringsfång. — Ålder, frejd och anseende. — Förmögenhetsvillkor. — Lämplighet att till vård emottaga fosterbarn. — Afstånd från hemvisten till närmaste folkskola.

Utackorderingspriset bestämdes att i regeln utgå med följande belopp: för gossar intill 12 år 72 till 120 kr. årligen och öfver 12 år till högst 100 kr.; för flickor intill 12 år 72 till 100 kr. årligen och öfver 12 år till högst 80 kr.

Före mottagandet af ett barn voro fosterföräldrarna skyldiga att underskrifva ett »kontrakt», hvarigenom de förbundo sig »att kärleksfullt och efter bästa förmåga väl vårda barnet samt förse det med sund och tillräcklig föda, passande beklädnad och snygg sängplats; bereda det tillfälle till skolundervisning och tillika ombesörja dess undervisning i sådana kunskaper och handaslöjder, genom hvilka barnet kan i framtiden vinna ett ärligt och efter dess fallenhet lämpadt näringsfång; att städse tillhandagå barnet med råd, uppmuntran och godt föredöme till ordning, sedlighet och en kristen vandel, samt att, äfven sedan barnet uppnått den ålder, då understödet upphör, fortfarande kärleksfullt omhulda det och om möjligt bidra till dess fortkomst». Dessa förbindelser äro i det närmaste lika med dem, som för närvarande begagnas af Utackorderingsbyrån, dock med det undantaget att numera fordras, att barnet skall erhålla egen säng.

I stadens arkiv finnas åtskilliga utackorderingskontrakt mellan fosterföräldrar och styrelsen för stadens uppfostringsanstalt för värnlösa barn. Under dessa kontrakt finnas följande erinringar: »I händelse af fosterföräldrarnas obestånd eller deras frånfalle, eller därest de af andra orsaker ej äro skicklige att det emottagna barnet längre behålla eller i öfrigt visa försummelse och tredska vid uppfyllandet af härutinnan åtagna förbindel-

ser, äger prästerskapet i församlingen att låta flytta barnet till andra fosterföräldrar, som äro villiga och skickliga att det vårda, dock icke utan föregående anmälan hos styrelsen. — Skulle barnets fostrare flytta från ett ställe till ett annat, eller ändra yrke eller komma uti annat väsentligen förändradt förhållande, bör sådant likaledes hos styrelsen anmälas. — Vid understödets uttagande bör, genom intyg af vederbörande prästerskap, styrkas att barnet lefver och väl vårdas samt njuter undervisning i folkskola».

Med tiden utvidgades Utackorderingsbyråns verksamhet högst betydligt och därmed försvårades tillsynen öfver fosterhemmen i sådan grad, att man ansåg det nödvändigt, att byrån, om den skulle kunna utöfva en effektiv kontroll öfver fosterbarn och fosterhem, hade till sin hjälp andra krafter och andra medel än dem, man ursprungligen ansett erforderliga. I följd häraf utarbetade särskilda kommitterade förslag till ny organisation af byrån jämte närmare föreskrifter för dess personal¹. I sina hufvuddrag återfinnas dessa i den af nämnden 1902 fastställda instruktionen för »Stockholms stads Fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå och barnhem».²

Utackorderingsbyrån och det därmed sammanhörande barnhemmet lyda under en styrelse, bestående af 5 ledamöter. Den har till biträden förutom byråns föreståndare, två barnavårdsinspektörer, den ene för besök af utackorderade barn i landsorten och den andre för besök af dem i hufvudstaden, samt lokalombud inom de skilda utackorderingsområdena. Genom inspektörerna sättes byrån, så att säga, i direkt förbindelse med fosterhemmen, och genom lokalombuden beredes fosterbarnen ständig tillsyn och hjälp. — Hvarje barn, som skall utackorderas, remitteras till barnhemmet, där det stannar »till dess lämpligt fosterhem eller, i händelse af sjukdom, plats å vårdanstalt kunnat beredas, eller i öfrigt så länge omständigheterna fordra, dock i allmänhet ej längre än en månad». Ett barn utackorderas i regeln icke för längre tid än tills det fyllt femton år. Kan det vid denna ålder icke försörja sig, äger styrelsen att fortfarande utackordera detsamma.

Hvarje fosterbarn skall inspekteras en gång årligen. Effektiviteten af inspektionsväsendet framgår af de årsredogörelser, som byråns inspektörer under de förflutna åren afgifvit. Antalet inspekterade barn utgjorde: 1902 i landsorten 769 och i hufvudstaden 80; 1903 i landsorten 889 och i hufvudstaden 84; 1904 i landsorten 869 och i hufvudstaden 85. — Vid 1904 års slut hade 937 barn remitterats till Utackorderingsbyrån.

¹ Utlåtande af särskilda kommitterade angående utackorderings- och inspektionsväsendet i fråga om värlösa barn, afgifvet i sept. 1901.

² Instruktion för Styrelsen för Stockholms stads Fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå och barnhem af Nämnden fastställd den 10 januari 1902.

Af styrelsen äro följande föreskrifter fastställda den 21 febr. 1902:

Instruktion för föreståndaren för Stockholms stads fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå.

Instruktion för barnavårdsinspektörerna vid Stockholms stads fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå.

Instruktion för lokalombud, anställda för tillsyn öfver de af Stockholms stads fattigvårdsnämnd utackorderade barn.

Reglemente för det till Stockholms stads fattigvårdsnämnds utackorderingsbyrå hörande barnhemmet.

Utackorderingsbyråns nuvarande barnhem.

Utackorderingsbyrån och barnhemmet, som under många år hade varit inrymda i hyrd lokal vid Klara Södra Kyrkogata, flyttades 1902 till Stockholms stads barnasyl vid Fleminggatan.

5.

Hufvudstadens folkmängd. — Arbetslöshet och bostadsbrist. — Asyler för husvilla. — Register öfver understödstagare och statistiska redogörelser. — Tiggares varning.

Långt in på 1800-talet var tillväxten af hufvudstadens folkmängd väsentligen beroende af inflyttningar från landsorten. Från århundradets början intill 1865 inträffade endast sex gånger att nativiteten öfversteg mortaliteten. »Stockholms befolkning», säger en författare,¹ »skulle således längst ha utdött, i fall den icke hade underhållits af inflyttningar». Sedermera inträdde dock något gynnsammare förhållande mellan antalet födda och döda, hvilket i sin mån bidrog till folkmängdens ökning.

Såsom synes af de förut i denna öfversikt² lämnade statistiska upp-

¹ E. W. Wretlind, Undersökningar rörande Stockholms mortalitet. Akademisk afhandling. Sthlm 1866.

² Stockholms stads folkmängd uppgifves s. 168 för hvar femte år under 1800—1845 och s. 291 för hvarje år från 1844 till och med 1904.

gifterna, räknade staden år 1800 omkring 75,500 invånare. Intill 1820 förblef denna folkmängd stationär eller visade till och med tendens till nedgående. Först på 1840-talet, då handel och näringar började att taga ny fart, växte befolkningen och 1856 öfverskred den 100,000 samt uppgick 1865 till 126,000 personer. Med hvarje företeelse, som förrådde någon större företagsamhet inom näringslivet i hufvudstaden, steg antalet invandrande arbetssökare. Så skedde i slutet af 1860- och i början af 1870-talen. Höjdpunkten härutinnan uppnåddes dock under det följande decenniet. Folkmängden växte nämligen 1880—1885 med 43,200 människor — en tillväxt, som är enastående i hufvudstadens häfder. Hvilken andel inflyttningarna från landsorten hade i denna folkökning framgår däraf, att dessa inflyttningar utöfver utflyttningar beräknats till närmare 39,600 personer. En annan betydande inflyttningsperiod var 1886—1890, då befolkningen tilltog med öfver 34,000 människor. Under de följande åren intill 1904 visar tillväxten mindre höga siffror. Den mantalsskrifna befolkningen uppgick sistnämnda år till 317,946 invånare.

Under tiden hade stadens utveckling gått med raska steg framåt. Oafsedt åtskilliga växlingar, erhöll näringslivet inom skilda områden, icke minst inom byggnadsindustrien, ett storartadt uppsving. Under en följd af år sysselsattes ensamt för stadens räkning ett betydligt antal arbetare med större arbetsföretag, såsom sjukhus och fattighus, gaturegleringar och kajbyggnader, gas- och elektricitetsverk m. m. Tillfälle till god arbetsförtjänst fanns således att tillgå i hufvudstaden, hvarför också allt talrikare skaror af arbetare, i synnerhet grofarbetare, strömmade dit. Men desse gjorde icke såsom sina föregångare, hvilka i allmänhet begåfvo sig till Stockholm i början af våren och i slutet af hösten återvände till sin hembygd. Lockade af den stora tillgången på arbete och de icke obetydligt höjda arbetslönerna bosatte de sig i allt större antal i staden och förvärfvade därstädes hemorts-rätt. Mot växlingarna af goda och dåliga år kunde dessa arbetarskaror icke skyddas. De blefvo, såsom de själfva insett, utsatta för »arbetskraftens olyckliga öde, att i egenskap af handelsvara underkastas marknadens vanliga lagar». När tid efter annan ekonomiska kriser inträffade, när byggnadsverksamheten nästan afstannade, när staden hade fullbordat sina största och viktigaste anläggningar — då saknades för en stor del af dessa människor utsikt att kunna lifnära sig.

I Stockholm liksom i andra större städer, där ett stort antal arbetare söker sin utkomst, har väl alltid periodisk arbetslöshet förekommit. Men utan föregående var arbetslösheten i slutet på 1860-talet och än mer den, som yppade sig 1885 och varade nästan utan afbrott i tio år. Där stodo då stora arbetarskaror utan sysselsättning och utan bröd. I denna kamp mot nöden dukade tyvärr icke få under och kommo att öka antalet af de olyckliga, som öfverståhållaren i sina femårsberättelser särskildt omförmäler: »Bland den lägre folkklassen har själfsväld, lättja, sedefördärf och fattigdom alltmera utbredt sig, och stadens fattigvård har för hvarje år blifvit

tagen i större anspråk för att kunna hämma tiggerierna och bispringa de mest nödlidande».

Redan 1845 hade arbetslösheten varit så stor inom hufvudstaden, att stadsnämnden ansett sig böra vidtaga särskilda åtgärder för att bereda arbete åt de mest behöfvande. Detta skedde genom öfverenskommelse med förvaltningen af gatulägningsarbetena, hvarigenom denna skulle »mot ersättning af Allmänna Fattigvårdsmedlen låta vid de af förvaltningen föranstaltade arbeten under vintermånaderna sysselsätta fattiga arbetssökande». Liknande aftal träffades äfven de följande åren. Antalet arbetslösa, som sålunda erhöles sysselsättning, utgjorde 100 à 150 man om dagen. Gynnsammare förhållanden inträdde på 1850-talet, hvarför dylika åtgärder ansågos tills vidare öfverflödiga. Efter flera års mellanrum inträffade ånyo 1866—1869 stor arbetsbrist. Därefter rådde åter lugn, till dess att en långvarig arbetslöshetsperiod yppade sig 1885—1895 och kräfde af stadens myndigheter de mest energiska åtgärder. Framställningar härom väcktes än af öfverståthållareämbetet, än af fattigvårdsnämnden, än af drätsel-nämnden, men äfven af styrelser för organiserade arbetare och kommitterade för arbetslösa. I en af de senares hemställan till stadens myndigheter säges såsom slutord: »Taga stadens styrande män ingen hänsyn till denna å tusende utblottades vägnar framställda begäran, må ansvaret bli deras för hvad de hungrande i sin nöd möjligen kunna bringas till». Det var ett för-tviflans ord.

Många af de arbeten, som staden då lät utföra, företogos uteslutande för att bereda arbetstillfällen. De flesta arbetslösa saknade gifvetvis all yrkesskicklighet, hvarför, med undantag af någon stensprängning och stenhuggning, nödhjälpsarbetena måste begränsas till jordschaktningar, planeringar, utfyllningar och framför allt makadamslagning. Villkoret för erhållande af arbete var, att den arbetslöse hade hemortsrätt i Stockholm.

Under 1866—1869 anslogos jämförelsevis mindre belopp, 20 à 30,000 kr., till nödhjälpsarbeten och därmed kunde man ett år sysselsätta 560 och ett annat närmare 700 man. För att lindra arbetslösheten 1885—1895 behöfdes helt andra summor. Dessa varierade för olika år mellan 76,000 och 325,000 kr. Det högsta antalet arbetare, som staden under dessa vintrar sysselsatte, uppgick 1886 till 2,555 man, hvaraf nära 1,000 makadamslagare, och 1891 till 1,990 man, däraf omkring 800 makadamslagare. Med 1897 — det allmänna konst- och industriutställningsåret — aftog arbetslösheten, och särskilda anslag till makadamslagning beviljades endast under de närmast följande åren, ehuru äfven senare, exempelvis 1901—1902, icke saknades tecken till arbetsbrist.

Med uppdrag att utreda frågan om den tid efter annan framträdande arbetslösheten, tillsatte öfverståthållaren 1894 en kommitté, som följande år afgaf ett digert och intressant betänkande,¹ hvari den bl. a. föreslog: »att under fattigvårdsnämnden» — såsom varande den myndighet, hvilken i första hand borde med uppmärksamhet följa arbetsförhållandena i hufvud-

¹ Särskilde kommitterades betänkande angående arbetslösheten i Stockholm, afgifvet den 27 febr. 1895.

staden — »upprättas en byrå, hvilken jämte sammanförandet af alla uppgifter angående fattigvårdens samtliga understödstagare skall hafva till uppgift att jämväl insamla nödiga upplysningar rörande de arbetslösa»; vidare, »att genom fattigvårdsnämnden understöd lämnas för inrättandet af arbetsbyråar under kommunens kontroll med uppgift, bland annat, såväl att söka skaffa anställning i landsorten åt Stockholms kommun tillhöriga arbetare som att inom kommunen bereda de arbetslösa tillfällig sysselsättning hos enskilda arbetsgifvare». Kommitterade uttalade äfven den meningen, »att Kommunen bör sträfva därefter att endast undantagsvis, i de uti gällande lagstiftning afsedda fall, själf anordna nödhjälpsarbeten, men däremot kraftigt understödja den enskilda välgörenhetens sträfvan att anordna dylika arbeten dock under förbehåll af nödig kontroll».

I afsikt att så vidt möjligt förebygga »att den mängd årligen inflyttande personer, som anlända särdeles under den blida årstiden för att erhålla arbetsförtjänst eller ock af andra anledningar, sedermera qvarstanna och mantalskrifvas, hvarefter de esomoftast falla Fattigvården till last», gjorde stadsnämnden 1844 — ehuru utan önskad påföljd — underdånig framställning¹ hos K. Maj:t om utfärdande af skärpta föreskrifter för mantalsskrifningens förrättande.

Andra utvägar måste därefter anlitas för att förhindra den rörliga arbetarebefolkningen i landsorten att söka sysselsättning i Stockholm. Tid efter annan kungjorde öfverståthållaren i rikets kyrkor, »att verksamma åtgärder hade vidtagits till förekommande däraf, att arbetslöse främlingar skulle komma att betunga hufvudstadens fattigvård». En af dessa åtgärder var att söka förebygga, att inflyttad person uppbure fattigunderstöd utan att ersättning härför utkräfdes på grund af felande kunskap om understödstagarens rätta hemortsrätt. I detta syfte ålade fattigvårdsnämnden 1867 fattigvårdsstyrelserna att vid beviljande af understöd låta verkställande direktören stämpla den inflyttades prästbetyg och förmådde konsistorium påbjuda prästerskapet, att vid inskrifning i inflyttningslängderna af ett sådant betyg anteckning gjordes om uppburet fattigunderstöd, hvarjämte vid utskrifning af nytt betyg detta skulle öfversändas till afstämpling af fattigvårdsstyrelsen. Denna ordning följdes intill 1895, då konsistorium hemställde,² under åberopande af ny förordning angående utfärdande af prästbetyg, »att någon stämpling eller anteckning om meddeladt fattigunderstöd ej vidare måtte förekomma å prestbetygen».

En noggrann kontroll öfver understödstagarne var emellertid af behovet påkallad, hvarför nämnden på särskilda kommitterades förslag³ beslöt

¹ Stadsnämndens underdåniga skrifvelse till K. Maj:t den 17 juni 1844. I fattigvårdsnämndens arkiv.

² Konsistorii skrifvelse den 23 jan. 1895. I fattigvårdsnämndens arkiv.

³ Protokoll hållet vid herrar Delegerades för uppgörande af förslag till upprättande af register öfver allmänna fattigvårdens understödstagare sammanträde den 16 april 1895. I fattigvårdsnämndens arkiv.

»att låta upplägga ett fullständigt alfabetiskt register öfver de personer, hvilka i en eller annan form af Stockholms stads fattigvård erhöle understöd». Såsom detta register blifvit systematiserad, har det visat sig synnerligen praktiskt och lätthanterligt. Det omfattar två afdelningar, dels ett å kartoliner upplagdt, lexikaliskt ordnadt uppslagsregister, dels personalhandlingar, innehållande upplysningar om personers fullständiga namn, yrken, civilstånd, födelsedata, understödstitid, beskaffenheten af understödet med flera för fattigvårdens handhavande viktiga förhållanden. De erforderliga uppgifterna till registret hämtas af präst- och rotmansbetyg, rotemännens förslagslistor å understödssökande med anteckningar om fattigvårdsstyrelsernas beslut, tillsyningsmännens undersökningshandlingar, fattigvårdsredogörarens och sysslomännens rapporter samt af ombudsmannens diarier.¹

Förutom sin hufvuduppgift att tjäna till kontroll öfver beviljad fattigvård, utgör registret till en ganska väsentlig del grunden för den statistiska redogörelsen, som nämnden enligt 1871 års förordning är skyldig att årligen afgifva. Den första af dessa redogörelser afsåg fattigvårdsförvaltningen för 1872. Sedermera har en dylik utkommit hvarje år — från 1894 efter förnyade föreskrifter² af fattigvårdsnämnden.

Knappt var den stora arbetslösheten öfvervunnen förr än en mycket kännbar bostadsbrist yppade sig. Såväl efter 1869 som efter 1895, då man hade anledning att hoppas på lugnare förhållanden, framträdde allt skarpare en dylik bostadsnöd bland den arbetande och fattigare befolkningen.

Sedan långa tider tillbaka hade man visserligen hållit sig beredd att anordna tillfälligt skydd åt en del nödställda, som till följd af oförmåga eller bekymmerslöshet kommo tidtals i saknad af hemvist, men vid nu förevarande tillfällen antog husvillheten en förut icke anad utsträckning. Den närmaste anledningen härtill var såväl 1872, då bostadsbristen började uppöra sinnena, som 1896, då samma beklagliga företeelse förmådde myndigheterna till kraftigare åtgärder, att ett stort antal äldre byggnader, som företrädesvis voro bebodda af den mindre bemedlade folkklassen, började rivas och ersättas med bostäder afsedda för den mera burgna befolkningen, äfvensom att lägenheter, som förut användts till bostäder, upplätos där efter till lokaler för handel och näringar. Bristen på mindre lägenheter framkallade stegring af hyrorna för sådana bostäder, och denna verkade därhän, att inneboendesystemet bedrefs i allt större skala. En af de mörkaste skuggsidorna af lifvet i hufvudstaden är just detta inneboendesystem.

¹ Instruktion för den vid Stockholms stads Fattigvårdsnämnds register anställda tjänstepersonalen, af Fattigvårdsnämnden fastställd den 17 Mars 1903. — Jfr. Kommitterades utlåtande angående organisation af tjänstemannapersonalen vid nämnden och registret, afgifvet i september 1901.

² Instruktion för meddelande af statistiska primäruppgifter om Stockholms stads fattigvård; af Fattigvårdsnämnden fastställd den 20 november 1893. — Nu gällande är: Instruktion för meddelande af statistiska primäruppgifter om Stockholms stads understödstagare; af Fattigvårdsnämnden fastställd den 15 november 1897.

Upprepade utredningar¹ om de arbetande och mindre bemedlades lefnadsförhållanden i Stockholm belysa med hjärta färger det elände, som bristande tillgång på arbetarebostäder eller mindre lägenheter förorsakat. I dessa arbeten saknas icke, man kan säga, fasansfulla skildringar af trångboddheten inom den fattigare befolkningen och bekräftelse på hvad en författare härom yttrat:² »Ur sedlig synpunkt ej mindre än ur sanitär, är det en af vårt arbetarelifs kräftskador, att inneboendesystemet spelar den roll, som det gör inom den arbetande klassens hemlif. Detta alstrar en råhet i sederna och en förvildning i tänkesätten, som ingen statistik kan komma på spåren, men hvarom sedeskildraren — med risk att förlora sitt goda namn och rykte — ensam kan gifva en aning. Det förstör kvinnornas heder och männens ansvarighetskänsla, ja, det torde ej vara utan skuld i den lastens brådmogenhet hos barn vid 12 år — och stundom därunder — hvarom fattigläkare, präster och alla, som haft med fattigvården att göra kunna berätta — ja, som ej sällan kan iakttagas på gatorna».

Bostadsbristen framkallade emellertid en betydlig byggnadsverksamhet, som särskildt afsåg uppförandet af bostäder för de mindre bemedlade. Staden och större industriella verk byggde bostadshus åt sin arbetspersonal. Många arbetareföreningar uppförde byggnader, afsedda att bebos af sina föreningsmedlemmar. Det kunde däremot icke tillkomma fattigvårdsnämnden att uppföra boningshus eller uthyra bostadslägenheter åt husvilla. Nämnden hyste den åsikten, att staden icke borde beträda en dylik väg. »Det lär icke kunna förnekas, att det är förenadt med stora betänkligheter att låta kommunen ingripa till afhjelpande af nu ifrågavarande missförhållanden i vidsträcktare mån, än som erfordras till afvärjande af verklig nöd». Tyvärr blef denna nöd slutligen så stor, att vederbörande myndigheter måste allvarligen inskrida.

Efter utredning af förhållandena på hösten 1872 fann man visserligen, att då endast 68 familjer voro husvilla, men det visade sig snart, att bostadsbristen hade en vida större utsträckning. Den bekantgjordes för allmänheten genom en till K. Maj:t ställd skrifvelse af ett flertal husvilla och andra för deras belägenhet ömmande personer, hvilka anhöllo, att stadens myndigheter måtte vidtaga åtgärder för att värja mot elände hundradetals människor. Man fick då veta, huru obemedlade familjer, af hvilka de flesta hade ett betydligt antal barn, blifvit husvilla och måst taga sin tillflykt till vindar eller uthuslägenheter, där de under den annalkande vintern icke kunde bereda sig skydd mot kölden. Man erfor, att för en och annan, som ej

¹ Undersökning af arbetarnes bostadsförhållanden i Stockholm enligt uppdrag verkställd af Karl Key-Åberg och aflämnad den 13 maj 1897.

Statistisk undersökning angående bostadsförhållandena i Stockholm åren 1900 och 1902 verkställd af J. Guincharde och aflämnad den 15 okt. 1903.

Material till bedömande af hamnarbetarnes i Stockholm lefnadsförhållanden, insamladt af Knut A. Tengdahl. Skrifter utgifna af Lorénska stiftelsen n:r 13, 1897.

Jfr. »Ett rum och kök». Några detaljer från senaste bostadsräkningen i Stockholm af G. Sundbärg, Social Tidskrift N:o 8, 1901.

² Arbetareförhållanden af Gustaf af Geijerstam. I Stockholm, utg. af E. W. Dahlgren, 1897, D. III, s. 75.

ens lyckats finna eller bibehålla ett så pass hyggligt härberge, hade ingen annan utväg stått öppen än att slå sig ned med sitt bohag i någon bergsskrefva eller på någon aflägsnare allmän plats. »Såsom vanligt vid dylika tillfällen, trodde man», säger öfverståthållaren i sin femårsberättelse,¹ »att polisen kunde och ville man, att den skulle bereda hjälp. Anspråken härpå voro snart sagdt otaliga. Knappast någon dag förgick utan att polis-kammaren eller polisvaktkontoren liksom belägrades af husvilla fäder och mödrar, hvilka, åtföljda af sina barn, både och stundom påfordrade att blifva logerade; och då, oaktadt ifriga bemödanden, endast ett jembörelsevis ringa antal kunde af polismyndigheten dertill förhjälpas, uppstod en förtviflan, som ej sällan yttrade sig i önskan att blifva häktad, någon gång i sjelfmord, ja, mordförsök på barnen».

Fattigvårdsnämnden öfvertog nu bestyret med de husvillas provisoriska inkvartering. För detta ändamål upplåtos dels en stor sal i Sieverska kasernen vid Tjärhofsgatan på Söder, dels sju rum i f. d. gäldstugan i Staden inom broarna, dels ock en å nedre Sabbatsbergsområdet belägen byggnad, den s. k. Fåfången, samt med K. Maj:ts tillstånd åtskilliga lägenheter i f. d. Brandelska sockerbruket vid Tullgatan på Ladugårdslandet. Villkoren för inflyttning i de upplåtta lokalerna var, att de husvilla skulle äga hemortsrätt i Stockholm och erlagga, så vidt de hade arbetsförtjänst, en krona i veckan för familj. För att bestyrka de lämnade uppgifterna skulle de förete präst- och ordningsmansbetyg, förutom remiss af fattigvårdsstyrelse eller dess verkställande direktör.

Uppsikten öfver hvarje härberge var öfverlämnad åt en ledamot af nämnden och den dagliga tillsynen åt särskild anställd betjäning. För upprätthållande af ordning inom lokalerna utfärdade nämnden särskilda föreskrifter,² däri det bland annat bestämdes: »Den, som erhållit remiss till intagande å härberge, bör för sådant ändamål anmäla sig till den vid härberget anställde tillsyningsmannen. — Befinnes å härberge intagen person vara af starka drycker öfverlastad, eller störer han ordningen inom härberget, eller ställer han sig icke till ovillkorlig efterrättelse stadgade ordningsregler samt de föreskrifter i afseende å ordning, snygghet och sedlighet, tillsyningsmannen meddelar, eger denne honom från härberget genast skilja. — Efter klockan 9 om aftonen, då all eld i härberget bör vara släckt, tillåtes, i allmänhet och därest ej tillsyningsmannen för särskildt fall finner skäl medgifva undantag, ingen i härberget vinna inträde».

Vid lokalernas öppnande i december 1872 tillkännagafs för de husvilla att afflyttning därifrån skulle ske senast den 1 april följande år. Vid den tilländalupna tiden hade emellertid högst få af de härbergerade förskaffat sig bostäder. Det beviljades dem ett uppskof med afflyttningen intill 1 juni. Men detta hjälpte föga. Sagda dag vistades ännu i gäldstugan 48 personer, däraf 29 barn, i södra kasernen 23 personer, däraf 14 barn, i Brandelska sockerbruket 48 personer, däraf 29 barn och i Fåfången 42

¹ Öfverståthållareämbetets underdåniga berättelse för Stockholms Stad, åren 1876—1880. afgifven den 1 okt. 1882.

² Fattigvårdsnämndens protokoll den 15 nov. 1872.

personer, däraf 26 barn. Efter en lång och allvarlig öfverläggning beslöt fattigvårdsnämnden, att ombudsmannen skulle till öfverståthållareämbetets kansli ofördröjligen göra framställning därom, att de å härbergena intagna, hvilka icke före den 18 juni godvilligt afflyttat, måtte från dessa lägenheter afhysas, samt att tillsyningsmännen skulle anmäla dem, som då voro i saknad af bostad, till intagning å Arbets- och Försörjningsinrättningarna, hvarefter med de minderåriga skulle förfaras efter omständigheterna. På så sätt kunde sent omsider härbergena tillslutas. I en skrifvelse till öfverståthållaren¹ redogör fattigvårdsnämnden kort därefter för härbergenas verksamhet. Däri säges äfven: »Den på fattigvårdsnämndens begäran verkställda afhysningen torde hafva varit i hög grad af behovet påkallad, icke blott för att kunna åt vederbörande myndigheter återställa de lokaler, som till härbergen användts, utan äfven till ett exempel för framtiden, i händelse tvingande omständigheter ånyo skulle göra härbergenas inrättande nödvändigt».

Erfarenheten hade nu än en gång visat nödvändigheten däraf, att staden ständigt ägde till sitt förfogande åtminstone ett större härberge för husvilla. Detta behof hade långt förut varit erkänt såsom oafvisligt, och denna mening bekräftade stadsnämnden 1863, då den framhöll,² att äfven för den händelse något år ett dylikt härberge skulle vara mindre besökt, detta icke borde utgöra bevis för att härberget vore obehöfligt, »utan syntes det fast heldre inom ett så stort samhälle som Stockholm vara oundgängligen nödigt, att under den kalla årstiden någon lokal alltid funnes att tillgå, där husvilla nödlidande kunde för natten erhålla härberge, emedan i annat fall sådana beklagliga händelser sannolikt skulle ofta nog komma att inträffa, som tillförene i hufvudstaden ingalunda varit sällsynta, eller att husvilla i saknad af någon tillflyktsort, nödgats tillbringa natten under bar himmel och vintertiden af kölden omkommit». Mer än någon fattigvårdsmyndighet hade stadsnämnden gjort försök att för ändamålet upprätta erforderliga härbergen. Men dessa försök misslyckades hufvudsakligen på grund af de usla lokaler, öfver hvilka nämnden kunde förfoga. Härbergena vid Götgatan, Hammarbygatan, Stadsträdgårdsgatan och äfven Södra Tullportsgatan inreddes i låga, mörka, ofta osunda lägenheter, hvilka tidtals öfverfylldes af människor, och hvarest minst af allt, sedlighet och ordning, såsom fattigvårdslagen föreskrifver, kunde öfvervakas. Det sista af stadsnämnden inrättade härberget var baracken vid fattigvårdsinrättningen på Kungsholmen och bestod af två rum, ett för män och ett för kvinnor. Möbleringen i dessa lokaler utgjordes af några träbritsar. Härberget hölls öppet mellan klockan 7 och 8 på aftonen, och klockan 7 på följande morgon skulle det åter vara utrymdt. I öfrigt öfvervakades detta härberge så litet, att de intagna kunde vistas därstädes på obestämd tid, några 41 eller 54, andra 72 eller 74, en till och med 109 nätter. Baracken stängdes 1875, ehuru vid den tiden klagan öfver bostadsbrist fortfarande hördes.

¹ Fattigvårdsnämndens skrifvelse till öfverståthållaren den 21 juli 1873.

² Stadsnämndens protokoll den 31 augusti 1863. I fattigvårdsnämndens arkiv.